

Маслак Ольга Іванівна,
*к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки
Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського;*
Мовчан Ілона Валеріївна,
*студентка факультету економіки
Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського*

МОДЕЛЬ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто теоретичні аспекти стратегічної стійкості та розроблено алгоритмічну модель механізму забезпечення стратегічної стійкості машинобудівного підприємства.

Ключові слова: стійкість, стратегічна стійкість, алгоритмічна модель стратегічної стійкості, стратегічна програма, механізм стратегічної стійкості підприємства.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У ринковій економіці незалежні, самостійні виробники продукції не можуть успішно діяти на ринку, не забезпечивши стратегічну стійкість своїх підприємств. Упродовж 2000-2007 років на більшості підприємств України відбувалися позитивні кількісні зміни, досягнуті переважно екстенсивним шляхом розвитку. Однак світова економічна криза 2008-2009 років, яка охопила і Україну, довела, що екстенсивні зміни вже давно вичерпали свої можливості впливу і не мають суттєвого значення для забезпечення прибутковості суб'єктів господарювання. Практика показує, що проблеми, які існують в економіці сьогодні, не можуть бути вирішені без формування механізму, побудованого з урахуванням динамічного ринкового середовища, який забезпечує стратегічну стійкість підприємства [4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Забезпечення стратегічної стійкості на основі виваженого механізму дій є проблемою надзвичайно актуальною. Адже, стабільність позицій суб'єкта на ринках, позитивна динаміка фінансово-економічних результатів, капіталізація бізнесу, діловий успіх здебільшого залежать від ступеня його адаптації до динамічних змін зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища, для якого характерним є ризикованість здійснення господарських операцій, нестабільність політичної та економічної ситуації в країні [1].

Вітчизняні вчені присвятили дослідженню проблем та перспектив розвитку стратегічної стійкості чимало праць, серед них Ареф'єва О.В. [1], Бараненко С.П. [2], Зуб А.Т. [3], Максимова Л.В. [4] та ін.

Не вирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. Незважаючи на численні дослідження вчених, питання забезпечення стратегічної стійкості підприємства залишається відкритим. До цього часу більшість науковців не розмежовують «економічну» та «стратегічну стійкість», також не існує чітко розробленої моделі механізму забезпечення стратегічної стійкості машинобудівного підприємства, що значно ускладнює моніторинг виконання поставлених завдань у довгостроковій перспективі.

Мета та завдання статті. Метою статті є дослідження механізму забезпечення стратегічної стійкості машинобудівного підприємства на основі запропонованої алгоритмічної моделі.

Основний матеріал. На сьогоднішній момент в економіці не існує єдиного

загальноприйнятого підходу до визначення категорії «стратегічна стійкість». Взагалі ж термін «стійкість» широко використовується в різних галузях науки та характеризує як здатність системи зберігати поточний стан за наявності зовнішніх впливів, так і можливість повернутися в стан рівноваги у випадку настання несприятливих відхилень за межі її допустимого значення. Але оскільки підприємство є відкритою динамічною системою, то можна говорити про його здатність зберігати стійкий розвиток за умов впливу і зовнішніх, і внутрішніх чинників, існування високого рівня невизначеності та нестабільності бізнес-середовища [2].

При вивченні питань, пов'язаних зі стратегічною стійкістю підприємства, науковці найчастіше оперують категоріями «стратегічна стійкість» чи «економічна стійкість». Але поняття «стратегічна стійкість» значно глибше розкриває здатність підприємства не тільки зберігати поточну економічну стійкість за наявності різноманітних негативних факторів, але й досягати стратегічних цілей розвитку [3].

Незважаючи на те, що термін «стратегічна стійкість підприємства» впродовж останніх кілька років порівняно часто трапляється у науковій літературі, чіткого тлумачення це поняття все ще не отримало. Ми вважаємо доцільним тлумачення терміна «стратегічна стійкість» і пропонуємо визначити його так: стратегічна стійкість підприємства – це здатність формувати, розвивати і тривалий час підтримувати конкурентні переваги, забезпечуючи належний рівень ліквідності та платоспроможності, всупереч впливу динамічного ринкового середовища, в якому має місце невизначеність майбутніх результатів та ризикованість господарських процесів. Потрібно відмітити, що в даному випадку «стратегічна стійкість» не обов'язково характеризує довгостроковість процесів. Ключовою характеристикою даної категорії є можливість у підприємства забезпечувати постійні зміни, що можуть навіть призводити до порушення існуючої економічної стійкості в разі виникнення загроз та переходу до нового рівня розвитку із забезпеченням нової економічної стійкості.

Загалом стратегічну стійкість можна визначити як здатність не лише ефективно використовувати виробничі ресурси, забезпечувати фінансово-економічну стійкість тривалий час в умовах нестабільної ринкової кон'юнктури, а і зберігати вартість капіталу підприємства, оскільки ефективне використання капіталу забезпечує конкурентоспроможність підприємства, інвестиційну привабливість та зростання доходу його власників.

Важливою особливістю стратегічної стійкості є те, що вона компонує безліч складових – виробничу, фінансову, кадрову, інвестиційну, маркетингову, технологічну та інші підсистеми, які, у свою чергу, потребують виваженого підходу щодо аналізу та забезпечення.

Забезпечення стратегічної стійкості машинобудівного підприємства в ринкових умовах господарювання не зводиться лише до певного набору інструментів, дій та заходів щодо підтримки його розвитку. В даному аспекті її потрібно сприймати як найважливіший індикатор зовнішнього та внутрішнього середовища, який потребує нових підходів щодо «моніторингу – оцінки – управління – забезпечення».

Для вирішення завдань оцінки, підтримки та досягнення належного рівня стратегічної стійкості підприємства необхідним є створення в рамках його системи управління відповідного механізму забезпечення стратегічної стійкості.

На наш погляд, під механізмом забезпечення стратегічної стійкості підприємства слід розуміти розроблення комплексу заходів та формування організаційно-економічного механізму їх реалізації, спрямованих на досягнення підприємством стратегічних цілей і подальший розвиток в умовах постійного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Механізм забезпечення стратегічної стійкості машинобудівного підприємства як

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

складову перспективного розвитку слід розглядати за допомогою алгоритмічної моделі, яка визначає етапи досягнення даної стійкості (рис.1).

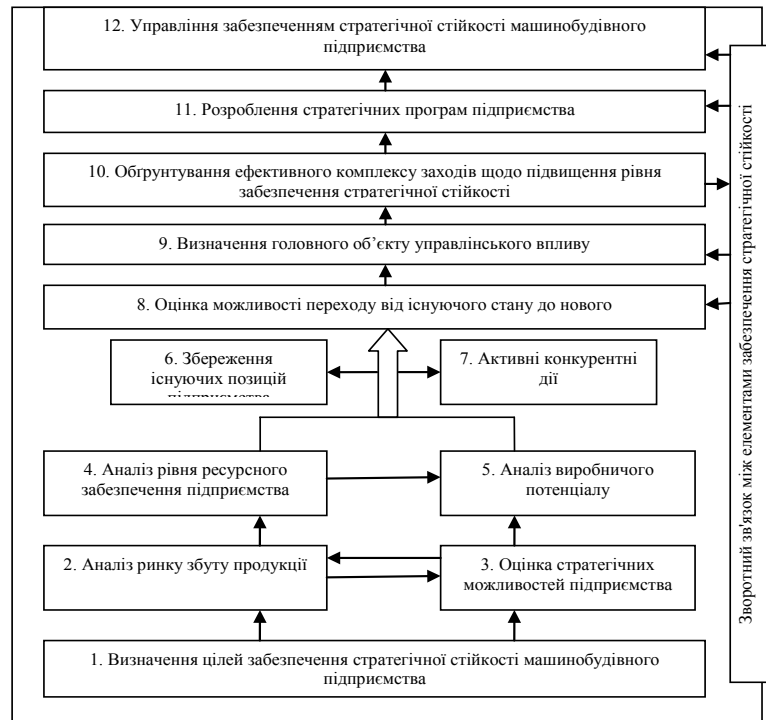

Рисунок 1 – Алгоритмічна модель механізму забезпечення стратегічної стійкості машинобудівного підприємства

Процес реалізації етапів запропонованої алгоритмічної моделі потребує не лише значних затрат часу та ресурсів, а й чітко спланованих дій, які повинні мати деталізований характер.

Основою формування алгоритмічної моделі забезпечення стратегічної стійкості є формування цілей, що полягає у визначенні головних стратегічних орієнтирів, які для більш ефективної результативності визначаються кожним підрозділом окремо.

Ідентифікація цілей машинобудівного підприємства неможлива без аналізу ринку збуту продукції та оцінки стратегічних можливостей. На даному етапі потрібно, виходячи з основних напрямків діяльності, визначити, яку частку на ринку займає підприємство та чи має воно, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори, можливість до подальшого успішного функціонування.

Аналіз ринку збуту продукції, враховуючи оцінку стратегічних можливостей, у свою чергу, передбачає аналіз рівня забезпеченості ресурсів, адже достатній рівень матеріальних, трудових та фінансових ресурсів є передумовою успішної діяльності. Разом з цим потрібно проаналізувати виробничий потенціал суб'єкта господарювання, що являє собою наявні та приховані можливості щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції.

Оцінка попередніх складових алгоритмічної моделі дає змогу відповісти на питання:

чи доцільно підтримувати існуючі позиції розвитку підприємства, чи варто переглянути конкурентну політику підприємства. При цьому слід оцінити можливості переходу від існуючого стану до нового, тобто потрібно визначити стан справ щодо споживачів, продукції, ринків збуту, «філософії» підприємства, здійснити оцінку виробничої потужності тощо. Даний етап необхідний для ідентифікації об'єкта управління, тобто об'єкта який буде основою подальших досліджень. Так, наприклад, якщо оцінка можливості переходу до нового стану засвідчить, що це можливо за рахунок нарощення обсягів виробництва, то саме це і стане об'єктом управлінського впливу.

Для забезпечення стратегічної стійкості недостатньо реалізації певних задумок у поточному періоді, тому після визначення об'єкта управлінського впливу потрібно розробити та обгрунтувати ефективний комплекс дій, спрямований на даний об'єкт та здатний швидко реагувати на нестабільне ринкове середовище.

Обгрунтування ефективного комплексу заходів щодо реалізації стратегічної стійкості є основою розроблення стратегічної програми – ключової ланки даної алгоритмічної моделі. Адже на сучасному етапі розвитку української економіки досить важливу роль відіграє чітка, спрямована на перспективу організація роботи як на підприємстві в цілому, так і у кожному окремому підрозділі.

Стратегічна програма – це структурована сукупність дій «цілі – стратегії – заходи» та набору характеристик, що пов'язані з цією структурою. У формалізованому вигляді програму можна подати так:

$$П = \{G, H\}, \quad (1)$$

де $G = \{A, M, R\}$; $H = \{L0, L, Y, B, Q, T\}$; $П$ – програма; G – графа «цілі – стратегії – заходи» на основі «дерева цілей»; H – набір характеристик зазначеної графи G ; A – сукупність цілей, визначених для реалізації у межах програми $П$; M – сукупність стратегій та заходів, необхідних для досягнення сукупності цілей A ; R – сукупність відношень між цілями, цілями та стратегіями, стратегіями та заходами; $L0$ – набір критеріїв досягнення цілей; L – набір показників досягнення цілей; Y – сукупність системних пріоритетів у графі G ; B – сукупність локальних пріоритетів у графі G ; Q – сукупність ресурсів, необхідних для досягнення цілей; T – час, необхідний для досягнення цілей.

Завершальним етапом даної алгоритмічної моделі має стати управління забезпеченням механізму стратегічної стійкості підприємства. Так, для досягнення стратегічної стійкості машинобудівного підприємства керівництву необхідно регламентувати цей процес спеціальними документами, які повинні відповідати принципам і правилам раціональної технології управління.

Для одержання обгрунтованих пропозицій щодо вибору найбільш раціональних рішень керівники підприємств повинні мати набір методик і моделей, використовуючи які можна в короткий термін розглянути, порівняти й оцінити різні варіанти рішень і вибрати найбільш доцільні. Застосування економіко-математичних моделей у системі керування розвитком промислового підприємства значно скорочує час на підготовку прогнозної інформації, при цьому якість інформації має високий рівень.

Безумовно, забезпечення стратегічної стійкості машинобудівного підприємства є його найважливішою задачею. При цьому механізм управління підприємством повинен вирішувати проблему забезпечення стійкого статичного стану (тобто стійкої господарської й фінансової діяльності підприємства) та стійкого розвитку підприємства при переході його в якісно новий стан, тобто стійкий розвиток у нестабільних умовах зовнішнього середовища. На стадіях розвитку підприємства повинні враховувати динамічність ринку, оскільки сьогодні стрімко змінюються технології, скорочується

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

життєвий цикл товарів, з'являються нові конкуренти, які застосовують агресивний маркетинг.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розробок. Умовою життєдіяльності й основою стабільного стану будь-якого підприємства в ринковій економіці виступає його стратегічна стійкість, забезпечення якої є процесом досить складним та передбачає виконання певного алгоритму дій.

Реалізація алгоритмічної моделі механізму забезпечення стратегічної стійкості можлива за умови:

- збалансованості внутрішніх ресурсів підприємства;
- створення стабільної системи управління конкурентоспроможністю продукції на ринку;
- передбачення змін у бізнес-середовищі, які є потенційними загрозами (чи майбутніми можливостями);
- формування команди висококваліфікованих спеціалістів;
- зміцнення становища підприємства в галузі;
- чіткої взаємоузгодженості завдань і стратегічних цілей підприємства.

Забезпечення стратегічної стійкості вимагає детального аналізу усіх функціональних сфер діяльності, оскільки лише фінансово, конкурентно та виробничо стійке підприємство може успішно функціонувати на ринку. Важливим з науково практичної точки зору є поєднання механізму забезпечення стратегічної стійкості з іншими управлінськими механізмами (забезпечення конкурентоспроможності, потенціалу тощо). Ці питання потребують поглибленого вивчення та являють собою перспективу подальших досліджень.

1. Ареф'єва О.В. Стратегічне забезпечення життєвого циклу підприємства / О.В. Ареф'єва // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3 (81). – С. 43-50.

2. Бараненко С.П. Стратегическая устойчивость предприятия / С.П. Бараненко, В.В. Шеметов. – М.: ЗАО «Центрполиграф», 2004. – 493 с.

3. Зуб А.Т. Антикризисное управление / А.Т. Зуб. – М.: Аспект – Пресс, 2006. – 320 с.

4. Максимова Л.В. Оцінка економічної стійкості підприємств / Л.В. Максимова // Маркетинг: теорія і практика. Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ: СХУ ім. В. Даля, 2007. – Вип. 13. – С. 132-138.

О.И. Маслак, И.В. Мовчан

Модель механизма обеспечения стратегической устойчивости машиностроительного предприятия

В статье рассмотрены теоретические аспекты стратегической устойчивости и разработана алгоритмическая модель механизма обеспечения стратегической устойчивости машиностроительного предприятия.

Ключевые слова: устойчивость, стратегическая устойчивость, алгоритмическая модель стратегической устойчивости, стратегическая программа, механизм стратегической устойчивости предприятия.

O.I. Maslak, I.V. Movchan

Model of mechanism of providing of strategic firmness of machine-building enterprise

In the article is considered theoretical aspects of strategic firmness and the developed algorithmic model of mechanism providing of strategic firmness of machine-building enterprise.

Keywords: firmness, strategic firmness, algorithmic model of strategic firmness, strategic program, mechanism of strategic firmness of enterprise.

Отримано 19.04.2011 р.